

ĐẠI HỌC HUẾ
TRƯỜNG ĐẠI HỌC LUẬT

NGUYỄN THỊ LAN ANH

GIẢI QUYẾT TRANH CHẤP BẰNG TRỌNG TÀI
THƯƠNG MẠI THEO PHÁP LUẬT VIỆT NAM

Chuyên ngành: Luật Kinh tế

Mã số: 838.01.07

TÓM TẮT LUẬN VĂN THẠC SĨ LUẬT HỌC

THỪA THIÊN HUẾ - Năm 2018

Công trình được hoàn thành tại:

Trường Đại học Luật, Đại học Huế

Người hướng dẫn khoa học: **PGS.TS. Trần Thị Huệ**

Phản biện 1:

Phản biện 2:

Luận văn sẽ được bảo vệ trước Hội đồng chấm luận văn thạc sĩ họp
tại: Trường Đại học Luật

Vào lúc.....giờ.....ngày.....tháng năm.....

BÁO CÁO TÓM TẮT

LUẬN VĂN TRƯỚC HỘI ĐỒNG CHẤM

Kính thưa: Hội đồng chấm luận văn tốt nghiệp

Sau thời gian học tập và thực hiện luận văn với đề tài “Giải quyết tranh chấp bằng Trọng tài thương mại theo pháp luật Việt Nam” được giáo viên PGS.TS Trần Thị Huệ hướng dẫn. Hôm nay tôi trình bày tóm tắt các kết quả nghiên cứu trong luận văn như sau:

Thứ nhất, Phần mở đầu:

1. Tính cấp thiết của việc nghiên cứu đề tài:

Cùng với xu thế toàn cầu hóa, Việt Nam sẽ là miền đất đầy hứa hẹn cho các nhà đầu tư nước ngoài, đồng thời thị trường nước ngoài cũng là nơi mà nhiều doanh nghiệp Việt Nam đang hướng đến nên các tranh chấp phát sinh trong hoạt động kinh tế quốc tế nói chung và các hoạt động thương mại nói riêng có xu hướng gia tăng và diễn biến phức tạp, đòi hỏi phải có những phương thức giải quyết nhanh chóng, hiệu quả và triệt để nhằm bảo đảm cho các hoạt động thương mại diễn ra một cách liên tục và thuận tiện.

Xuất phát từ thực tế trên đặc biệt trong bối cảnh Việt Nam đang thực thi các cam kết khi gia nhập WTO thì việc ban hành Luật TTTM 2010 (trước đây là Pháp lệnh trọng tài năm 2003) là một tất yếu khách quan. Sự ra đời Luật TTTM 2010 với nhiều quy định mới về cơ bản phù hợp với pháp luật và thông lệ quốc tế góp phần tạo niềm tin cho

cá nhân tổ chức khi lựa chọn phương thức giải quyết tranh chấp bằng trọng tài.

Hiện nay, giải quyết tranh chấp bằng phương thức trọng tài đang ngày càng khẳng định được vị thế, vai trò và cả tính hấp dẫn trong việc giải quyết các tranh chấp. Chính vì những lý do trên, tôi đã chọn đề tài: “*Giải quyết tranh chấp bằng trọng tài thương mại theo pháp luật Việt Nam*” để làm đề tài luận văn thạc sĩ luật kinh tế của mình.

2. Mục đích nghiên cứu đề tài:

Nhằm tìm hiểu kỹ lưỡng về thương thức giải quyết tranh chấp này, với mong muốn góp phần làm sáng tỏ những vấn đề cơ bản về giải quyết tranh chấp trong hợp đồng thương mại, đồng thời chỉ ra những hạn chế và đề xuất một số kiến nghị nhằm phát triển hơn nữa phương thức này Việt Nam.

3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

Phạm vi nghiên cứu của đề tài bao gồm những quy định pháp luật về các phương thức giải quyết tranh chấp thương mại bằng trọng tài, đi sâu nghiên cứu phương thức giải quyết tranh chấp thương mại bằng trọng tài theo pháp luật Việt Nam.

Thứ hai, Nội dung luận văn gồm 3 chương:

Chương 1: Một số vấn đề lý luận về giải quyết tranh chấp bằng trọng tài thương mại. Trong chương này tập trung vào các nội dung sau:

I. Làm rõ các khái niệm, đặc điểm:

1. Tranh chấp thương mại:

+ Khái niệm: Luật Thương mại năm 2005 đã tiếp cận hoạt động thương mại theo hướng mở rộng, bao gồm mọi hoạt động có mục đích sinh lợi; theo đó, Điều 3 khoản 1 đã quy định hoạt động thương mại: *“là hoạt động nhằm mục đích sinh lợi, bao gồm mua bán hàng hóa, cung ứng dịch vụ, đầu tư và xúc tiến thương mại và các hoạt động nhằm mục đích sinh lợi khác”*¹.

Kết hợp hai khái niệm về tranh chấp và hoạt động thương mại, tác giả đưa ra một định nghĩa về tranh chấp thương mại như sau: *tranh chấp thương mại là một hoàn cảnh xảy ra trên thực tế, tại đó, các chủ thể của tranh chấp có những mâu thuẫn, quan điểm trái ngược nhau cũng như có sự xung đột với nhau về quyền lợi và nghĩa vụ trong quá trình các bên thực hiện hoạt động thương mại (bao gồm các hoạt động mua bán hàng hóa, cung ứng dịch vụ, đầu tư và xúc tiến thương mại và các hoạt động nhằm mục đích sinh lợi khác).*

+ Đặc điểm, gồm có 03 đặc điểm:

Thứ nhất, chủ thể chủ yếu của tranh chấp thương mại là thương nhân

Thứ hai, căn cứ phát sinh tranh chấp thương mại là hành vi vi phạm hợp đồng hoặc vi phạm pháp luật

Thứ ba, về các phương thức giải quyết tranh chấp thương mại bằng các phương thức: thương lượng, hòa giải, trọng tài thương mại và tòa án. Mỗi phương thức có sự khác nhau về bản chất pháp lý, nội dung của thủ tục, trình tự tiến hành. Các bên có quyền tự do lựa chọn

¹ Xem Điều 3 Luật Thương mại năm 2005

phương thức phù hợp, phụ thuộc vào những ưu thế mà mỗi phương thức có thể mang lại, mức độ phù hợp của phương thức so với nội dung tính chất của tranh chấp và thiện chí của các bên.

1. 2. Khái niệm, phương thức giải quyết tranh chấp thương mại:

+ Khái niệm hòa giải tranh chấp thương mại: *“Giải quyết tranh chấp thương mại là quá trình các chủ thể của tranh chấp tiến hành lựa chọn các hình thức, biện pháp hợp pháp để “bình ổn” các mâu thuẫn, “dung hòa” quyền và lợi ích cũng như những bất đồng, xung đột về nghĩa vụ giữa các bên trong hoạt động thương mại”.*

+ Các phương thức giải quyết tranh chấp: Có 04 phương thức: thương lượng; hòa giải; giải quyết bằng trọng tài thương mại và Tòa án.

Thương lượng là phương thức giải quyết đầu tiên trong quá trình giải quyết tranh chấp, thể hiện ở việc các bên trong tranh chấp chủ động gặp gỡ nhau, bàn bạc, trao đổi quan điểm và thỏa thuận để đi đến những giải pháp về quyền lợi cũng như nghĩa vụ của mỗi bên, góp phần “xoa dịu” các mâu thuẫn, bất đồng trong tranh chấp giữa các bên.

Hòa giải: các bên được thỏa thuận lựa chọn ra một bên trung gian khách quan và độc lập, có kiến thức, kinh nghiệm, uy tín cũng như kỹ năng giải quyết tranh chấp để đưa ra các lời khuyên về quyền lợi và nghĩa vụ của các bên. Phương thức hòa giải cũng được các bên ưu tiên lựa chọn vì thủ tục nhanh gọn, chi phí thấp, các bên có quyền

định đoạt, không làm ảnh hưởng đến mối quan hệ hợp tác giữa các bên, uy tín, bí mật kinh doanh được giữ kín. Tuy nhiên kết quả hòa giải cũng không được pháp luật bảo đảm thi hành, hoàn toàn phụ thuộc vào thiện chí của các bên.

Tòa án và trọng tài:

Đối với Tòa án, đây là phương thức có sự tham gia giải quyết của đại diện quyền lực nhà nước là Tòa án nhân dân. Vì vậy quy trình giải quyết tranh chấp phải tuân thủ quy định chặt chẽ của pháp luật trình tự thủ tục tố tụng. Đồng thời, bản án, quyết định của Tòa án được đảm bảo thi hành bằng hệ thống cơ quan thi hành án của nhà nước.

Giải quyết tranh chấp bằng trọng tài là một hình thức giải quyết tranh chấp không thể thiếu trong quá trình phát triển của các quan hệ kinh tế-thương mại và đôi khi được các chủ thể ưa chuộng lựa chọn hơn so với Tòa án bởi tính linh hoạt và mềm dẻo của nó. Trong phương thức trọng tài sẽ có một Hội đồng trọng tài hoặc trọng tài viên với tư cách là một bên trung gian, độc lập nhằm giải quyết các mâu thuẫn, tranh chấp bằng việc đưa ra phán quyết có giá trị bắt buộc thi hành đối với các bên. Ưu điểm của phương thức giải quyết tranh chấp này là có tính linh hoạt, tạo quyền chủ động cho các bên, tính nhanh chóng, tiết kiệm được thời gian có thể rút ngắn thủ tục tố tụng trọng tài và đảm bảo bí mật. Trọng tài tiến hành giải quyết tranh chấp theo nguyên tắc án, quyết định trọng tài không được công bố công khai rộng rãi. Phán quyết của trọng tài có tính chất trung thẩm và đây

là ưu thế vượt trội so với hình thức giải quyết tranh chấp bằng thương lượng, hòa giải. Đồng thời phán quyết của trọng tài có tính chất bắt buộc thi hành đối với các bên.

- Khái niệm, đặc điểm của thiết chế trọng tài thương mại:

Luật TTTM năm 2010 tại khoản 1 Điều 3 quy định: *“Trọng tài thương mại là phương thức giải quyết tranh chấp do các bên thỏa thuận và được tiến hành theo quy định của Luật này”*.

+ Đặc điểm của thiết chế trọng tài thương mại: Có 04 đặc điểm, cụ thể:

Thứ nhất, trọng tài thương mại là một phương thức giải quyết tranh chấp về thương mại. Đây là hình thức giải quyết tranh chấp với sự tham gia của bên thứ ba khách quan để giúp các bên giải quyết bất đồng.

Thứ hai, trọng tài là cơ quan tài phán giải quyết các tranh chấp, có thẩm quyền giải quyết các tranh chấp phát sinh trọng hoạt động thương mại và được pháp luật các nước cũng như Việt Nam quy định.

Thứ ba, trọng tài chỉ có thẩm quyền giải quyết một tranh chấp cụ thể nào đó khi các bên tranh chấp tự nguyện thỏa thuận lựa chọn trọng tài để giải quyết. Tuy nhiên khi giữa các bên đã có một thỏa thuận trọng tài hợp pháp theo quy định của pháp luật áp dụng thì việc giải quyết tranh chấp bằng trọng tài trở thành một yêu cầu bắt buộc. Khi đó tòa án sẽ được coi là không có thẩm quyền giải quyết tranh chấp đó.

Thứ tư, về các hình thức trọng tài, Trọng tài thương mại tồn tại dưới hai hình thức, đó là trọng tài vụ việc (hay còn gọi là trọng tài adhoc) và trọng tài thường trực..

Chương 2: Thực trạng pháp luật và thực tiễn áp dụng pháp luật giải quyết tranh chấp bằng trọng tài thương mại.

Thông qua các đặc trưng cơ bản và hệ thống nguyên tắc, trình tự thủ tục và phán quyết của việc giải quyết tranh chấp thông qua trọng tài thương mại thì đây là một phương thức có nhiều ưu điểm:

Thứ nhất, tính chung thẩm và hiệu lực của quyết định trọng tài đối với việc giải quyết tranh chấp: Việc giải quyết tranh chấp tại Trung tâm trọng tài thương mại có ưu điểm nổi bật so với Tòa án ở chỗ nhanh gọn, kín đáo và phán quyết của trọng tài là có giá trị chung thẩm, tức có hiệu lực cuối cùng. Trong khi Tòa án xét xử từ sơ thẩm đến phúc thẩm, giám đốc thẩm, tái thẩm. Còn cách thức giải quyết bằng Trọng tài lại hết sức đơn giản và linh động. Tính chung thẩm của quyết định trọng tài không chỉ có giá trị bắt buộc đối với các bên đương sự mà nó còn khiến các bên không thể chống án hay kháng cáo. Xét xử tại Trọng tài chỉ có một cấp xét xử. Khi tuyên phán quyết xong, Ủy ban Trọng tài (Hội đồng trọng tài) hoàn thành nhiệm vụ và chấm dứt sự tồn tại của mình.

Thứ hai, trọng tài là một cơ chế giải quyết tranh chấp bí mật: nội dung tranh chấp và danh tính của các bên được giữ kín, đáp ứng nhu cầu tin cậy trong quan hệ thương mại, điều đó có ý nghĩa lớn trong điều kiện cạnh tranh.

Thứ ba, trọng tài là một cơ chế giải quyết tranh chấp liên tục và sử dụng được kinh nghiệm của các chuyên gia: Các bên đương sự được tự do lựa chọn Trọng tài viên. Cách thức lựa chọn Trọng tài và Hội đồng trọng tài phát huy tính dân chủ, khách quan trong quá trình tố tụng. Hoạt động trọng tài diễn ra liên tục vì Hội đồng trọng tài xét xử vụ kiện đã được các bên lựa chọn, hoặc được chỉ định để giải quyết vụ kiện đó.

Thứ tư, trọng tài là một cơ chế giải quyết tranh chấp mềm dẻo, nhanh chóng, linh hoạt cho các bên: các bên được tự do lựa chọn thủ tục, thời gian, địa điểm phương thức giải quyết tranh chấp tiện lợi, nhanh chóng, hiệu quả nhất trong khuôn khổ pháp luật. Điều này có thể làm giảm chi phí, thời gian và tăng hiệu quả cho quá trình giải quyết tranh chấp.

Thứ năm, giải quyết tranh chấp thương mại bằng Trọng tài giúp tiết kiệm thời gian: (do Tính liên tục)

Thứ sáu, trọng tài là một cơ chế giải quyết tranh chấp duy trì được quan hệ đối tác: Việc thắng, thua trong tố tụng tại trọng tài vẫn giữ được mối khí lâu dài giữa các bên tranh chấp. Đây là điều kiện không làm mất đi quan hệ hợp tác kinh doanh giữa các đối tác bởi lẽ tố tụng tại trọng tài là tự nguyện. Xét xử bằng Trọng tài sẽ làm giảm mức độ xung đột căng thẳng của những bất đồng trên cơ sở những câu hỏi gợi mở, trong một không gian kín đáo, nhẹ nhàng...

Chương 3: Hoàn thiện pháp luật và nâng cao hiệu quả hoạt động giải quyết tranh chấp bằng trọng tài thương mại.

Mặc dù Hoạt động trọng tài thương mại có nhiều điểm ưu việt như đã trình bày ở trên thì trong quá trình thực hiện cũng đã bộc lộ một số hạn chế, bất cập chủ yếu sau đây:

- Chất lượng đội ngũ trọng tài viên tuy đã được cải thiện nhưng vẫn còn hạn chế.

- Trung tâm trọng tài được thành lập nhiều nhưng số trung tâm thường xuyên có vụ việc giải quyết còn ít, thậm chí có trung tâm từ khi thành lập cho đến nay chưa ban hành một phán quyết trọng tài nào.

- Công tác quản lý nhà nước đối với hoạt động trọng tài còn chưa được quan tâm đúng mức; việc tháo gỡ vướng mắc, khó khăn trong tổ chức, hoạt động trọng tài còn chưa kịp thời, hiệu quả chưa cao; công tác thanh tra, kiểm tra còn chưa thực hiện thường xuyên.

- Hiện vẫn chưa thành lập được Hiệp hội trọng tài - tổ chức xã hội - nghề nghiệp của trọng tài viên để đại diện cho quyền và lợi ích hợp pháp của trọng tài viên.

Nguyên nhân của các hạn chế, bất cập: có nhiều nguyên nhân nhưng tôi xin nêu những nguyên nhân cơ bản:

- Quy định của pháp luật về trọng tài thương mại với quy định của một số lĩnh vực pháp luật khác vẫn chưa đồng bộ; một số nội dung còn chưa thống nhất; chưa có cơ chế hữu hiệu để giám sát việc hủy phán quyết trọng tài của cơ quan tòa án.

- Cơ sở vật chất của phần lớn các trung tâm trọng tài chưa đáp ứng đầy đủ yêu cầu để phục vụ cho hoạt động của các trọng tài viên;

công tác quản lý, điều hành các hoạt động của một số Trung tâm còn thiếu tính chuyên nghiệp, chưa hiệu quả.

- Do các căn cứ pháp lý để hủy phán quyết trọng tài còn được hiểu chưa thống nhất nên tình trạng hủy phán quyết trọng tài trong thời gian qua với tỷ lệ còn cao. Bên cạnh đó, việc chậm thi hành phán quyết trọng tài; tỷ lệ đơn yêu cầu phán quyết trọng tài được thi hành trên thực tế chưa cao đã làm cho hoạt động trọng tài kém hấp dẫn.

- Một số cơ quan quản lý nhà nước về trọng tài chưa phát huy hết trách nhiệm trong việc thực hiện chức năng quản lý nhà nước tại địa phương; công tác kiểm tra, thanh tra tổ chức, hoạt động của các trung tâm trọng tài đôi khi còn buông lỏng. Đội ngũ cán bộ làm công tác quản lý về lĩnh vực trọng tài thương mại còn mỏng, chưa được đào tạo bồi dưỡng thường xuyên về kiến thức, kỹ năng quản lý nhà nước đối với lĩnh vực này.

Để hoàn thành luận văn này, ngoài sự nỗ lực của bản thân, tôi trân trọng cảm ơn cô Trần Thị Huệ và các thầy cô trường Đại học luật Huế đã giúp đỡ tôi hoàn thành luận văn này.

Xin trân trọng cảm ơn Hội đồng!